

МАЊИ ПРИЛОЗИ

O IMENU OTOKA ŠOLTE

Ima naših geografa, koji po kartama i knjigama pišu ime otoka Šolte: Sulet. Opravdavaju to, što je Sulet slavenska riječ, dok Šolta nije. Da stvar iznesem na čistac te uvidimo, je li ispravnije pisati ime otoka Šolta ili Sulet, pozabavio sam se ovim pitanjem.

Tijekom historije mi nalazimo više naziva za otok Šoltu. Najstarije je ono, koje u V. vijeku prije Hrista navada Scylax Scaryandensis.¹ On je nazivlje Ὀλύντα. Fr. Petter tumači to ime i veli, da je ime Olinta po grčkoj koloniji, koja je došla na ovaj otok iz južne Makedonije, sa poluotoka Halkidike.² Ovo se ime održalo sve do I. vij. po Hristu. Tada nalazimo na Tabuli Peutingeriani napisano ispod otoka naziv: insula Solentii. U II. vij. po Hristu nalazimo naziv za cara Antonina Pija: Solentia.³ Za doba rimske vlade na našoj obali našlo se na Šolti 18 natpisa, ali ni jedan ne spominje ime otoka.⁴ Tek Plinije u I. vij. spominje na jednom mjestu Collentini.⁵ Komentarista Mayhoff misli, da su to stanovnici Šolte, te je krivo pisano i mjesto Collentini ima da bude Solentini. Starije je pak mišljenje, da to nijesu stanovnici Šolte, već Murtera. U VII. vij. Ravennates spominje naše otoke, a Šoltu nazivlje: Solenta.⁶ Od tada do Tome Arhidakona, dakle do XIII. vij., ne nalazimo spomena o Šolti. Toma je zove: Soluta i Solta.⁷ To je prvi put spomen današnje forme naziva. U XIV. vij. splitski statut je nazivlje: Solta.⁸

U XV. vij. spominje se ime otoka Šolte (Solta) prilikom mira, što su ga Trogirani napravili sa Splitom 15. februara 1401.,⁹ kao i za navale

¹ Scylax Scaryandensis: Hannonis Carthaginiensium Regis Periplus, c. 23. Ed. Carolus Müller: Geographi graeci minores. I. Paris 1835. Ad. c. 23. notae str. 29.

² Fr. Petter: Dalmatien in seinen verschiedenen Beziehungen. II, 79.

³ Itinerarium Antonini 519. p.

⁴ Cf. C. I. L. III. Dalmatia 1. Tu su citirana samo 3 natpisa. U „Vijesniku za arheologiju i povijest Dalmacije“, 43. sv. (1920 god.) str. 105—106. Fr. Bulić je napisao članak: „Solenta (Solta; Solta). Trovamenti antichi ed iscrizioni inedite“.

⁵ C. Plinius II. veli: „Petunt et ex insulis Issaei, Collentini, Separi, Epetini“. Hist. Nat. III., 22. C. Mayhoff. Ed. Teubner. 1906.

⁶ Ravennatis Anonymi Cosmographia. Berolini. 1860. V, 24.

⁷ Thomas Archidiaconus: Historia Salonitana c. VIII. (Soluta); c. XXXV. (Solta).

⁸ Statut di Spalato I IV. c. 101.

⁹ P. Andreis: Storia della città Traù. Izdao D. M. Perojević. Split 1909. str. 117.

Mlečana na Split i Soltu sredinom godine 1418.¹⁰ Jedino mjesto, gdje u literaturi nalazimo ime Sulet, to je kod Petra Hektorovića, koji je živio u XVI. vij.¹¹ Kod Marka Marulića, savremenika P. Hektorovića, ne nalazimo spomena imena otoka, i ako je on stanovao na njemu dvije godine.¹² Prijatelj i savremenik M. Marulića Franciscus Natališ zove otok: Sutrium.¹³ U XVII. vij. Giuseppe Santini, vojnički mletački inženir, koji je god. 1666. napravio plan Splita, nazivlje otok Solta,¹⁴ a u istom vijeku nalazimo kod historičara Luciusa naziv Solta.¹⁵ Ali u XVII. vij. spominje se u maticama vjenčanih grada Splita ime Sulet, a ne Šolta.¹⁶ Matice pak sela Grohote na Solti počimlju 1658. god. Iz početka su pisane talijanski, pa je naravski naziv: Solta, ali 1679. (23. jula) je pisano Sulet. U XVIII. vij. češće nalazimo spomenut otok pod imenom Šolta. U XIX. vij., i ako narod nazivlje svoj otok jedino imenom Šolta, neki pisci i kartografi ga nazivlju Sulet.

Razna su dakle imena tijekom vijekova za ovaj otok, ali najčešće je Solenta i Sollentum. Riječ je ilirskog porijekla.¹⁷ Jedino se teško može dovesti u vezu riječ Ὀλύβρα te Solentia. P. Šlok drži, da je ono s izostavljeno, a znači isto što i εἰς. Solentia je pak adjektiv, koji ima da ide uz imenicu insula, dok je Sollentum samostalna imenica.¹⁸ Što pak znači ta riječ, ne znamo. Valjda će se i to s vremenom uporednom gramatikom istočnih naroda dokazati. Najispravniji izvod slavenski iz riječi Solentia je Sulet, ali u literaturi i običnoj paroli rijetko se kada spominje, a narod uvijek sada izgovara ime Šolta, Postoji doduše i jedna obitelj u selu Grohotama, zvana Suletari, ali ona nema veze sa imenom otoka, jer su to valjda Sule, turskog porijetla. Vjerojatno je, da je narod sve do XVIII. vij. zvao svoj otok Sulet, ali pod utjecajem talijanskog jezika iščezlo je to ime najprije iz pisanih spomenika, a onda malo po malo iz ustiju naroda. Pri izgovoru geografskih imena najmjerodavniji je sadašnji izgovor naroda. Kada bi u geografiji htjeli da uvadamo stara i slavenska imena, onda bi u nazivima imali da izvedemo čitavu revoluciju. Tako bi na pr.

¹⁰ P. Andreis: Storia della città Traù, str. 132.

¹¹ P. Hektorović: Ribanje i ribarsko prigovaranje. Stih 511. i 722.

¹² Iv. Kukuljević Sakcinski: „Pjesme Marka Marulića“ (Stari hrvatski pisci, knjiga I. Jug. Ak. Znanosti i umjetnosti: Zagreb 1869. Str. 50—51. Tu on veli: „U šesdesetoj godini (dakle god. 1510) pade M. Marulić u manastir sv. Petra u Gluhoj Dolini na Solti. Poslije dvije godine povratio se otale“. Interesantno je, da i I. Kukuljević zove otok Solta, a ne Sulet.

¹³ Quietioris vitae gratia pene jam sexagenarius ad insulam Sutrium duodecim milia passum distantem a patria secesserat“. Franciscus Natalis: Vita Marci Maruli Spalatensis. U knjizi: Vinko Millić: Prigodom proslave četiristogodišnjice hrv. umjetnog pjesništva začetnikom vlastelinom Markom Marulom 1501.—1901. II. povećano izdanje. Split 1902. str. 7.

Fr. Natalis je čitao u C. Plinius II. Hist. Nat. III. c. 152: „Contra Surium Bavo“ (prema Ciovu [otoku] Surium), te je nadodao jedno t, dakle Sutrium, držeći, da je Surium Šolta, međutim svi noviji komentari Plinija drže, da se Surium ima uzeti za Tragurium = Trogir, a ne Šolta. O tome je još pisao: Fr. Bullč: „Prinosi k poznavanju starine rimske Liburnije“. Bul. Dal. IX. (1886.) str. 105.

¹⁴ Ovaj se plan nalazi u gradskoj biblioteci Splita.

¹⁵ G. Lucius: Storia del Regno di Dalmazia e di Croatia. Prima versione italiana 1896. Vidi karte.

¹⁶ Na 10. aprila 1673. Matice vjenčanih grada Splita navadaju, da su se dvojica vjenčanih: Anton Franičević iz Suleta od sela Grohote i t. d. Vidi Splitski Almanah II. tečaj 1927. str. 25. i 26.

¹⁷ P. Skok: Studije iz ilirske toponomastike. Sarajevo 1918. Bilješka 25.

¹⁸ P. Skok: Studije iz ilirske toponomastike. Arhiv za starinu i arheologiju arbanškog jezika. (Beograd 1923) knjiga I. sv. 1—2, str. 8.)

mjesto Hvar (što dolazi od grčkog Pharos) imali da zovemo Lijesno (odakle Talijani izvadaju ime Lesina, a lijes znači drvo), a mjesto Korčula Krkar. Za ovu se promjenu naziva ne možemo stoga da odlučimo. „Ako danas imamo mjesto Sulet Solta, onda je to zapravo talijański oblik, a ne srpsko-hrvatski..... Talijanski je oblik potisnuo stari srp.-hrvatski i mi ga — nadodajem ja — u geografiji imamo kao takova¹⁹ da upotrebljavamo.

Dr. Ivo Rubić.

КОСМАЈСКЕ ВАРОШИЦЕ

Од тридесет насеља колико има у Космају (космајски срез Подунавске Области) три су варошице, и то: Младеновац, Сопот и Раља. Оне су насеља скоријег постанка, и интересантне како по начину оснивања и даљег развика тако и у погледу становништва и живота.

Али пре него што пређемо на само излагање, потребно је рећи неколико речи о самој области.

Космај је област која у северном делу Шумадије заузима готово централан положај. Њен административан центар Сопот скоро је подједнако удаљен од Мораве, Колубаре, Саве и Дунава. Претежно земљорадничко-сточарска област, налази се у суседству богате и плодне Крагујевачке и Смедереске Јасенице и Колубаре. Главне комуникације, које Космај везују са суседним областима и удаљенијим крајевима, јесу друм Београд—Крагујевац, који кроз област пролази од Раље до Младеновца. Паралелно са њим иде жељезничка пруга Београд—Ниш. У Раљи се од друма Београд—Крагујевац одваја крак који преко Ропочева и Сопота води за Аранђеловац и даље. Други значајан друм је онај који полази из Београда и преко Лисовића, Бељине и Сибнице излази на друм Аранђеловац—Лајковац. Најзад, у Младеновцу се од главне пруге одваја крак пруге уског колосека за Аранђеловац—Лајковац.

Жељезничка пруга и поменути друмови Београд—Крагујевац и Београд—Раља—Аранђеловац главни су фактор који је био од утицаја на постанак варошица, а богаство области и околине утицали су на њихов даљи развитак. Младеновац и Раља су везани за жељезничку пругу и друм Београд—Крагујевац; Младеновац лежи у долини Великог Луга а Раља у долини истоимене реке, која се овде дубоко усекла. Сопот се налази на спореднијој комуникацији Раља—Аранђеловац, у долини истоименог потока, и од главног друма и жељезничке пруге удаљен је 3—4 километра. Са жељезничком пругом и станицом у Ђуринцима Сопот је везан споредним, локалним путем.

Везане за комуникације, ове варошице имају тип друмских насеља. Куће су груписане и поређане дуж улица, које су делови поменутих комуникација. У главном имају по једну улицу. У Сопоту се од главне одваја друга, која је у ствари део пута који везује Сопот са станицом у Ђуринцима. У Младеновцу поред главне улице, која је део друма Београд—Крагујевац, има и неколико спореднијих. Раља се дели на два дела: на Горњу и Доњу Раљу које раздваја дубока раљска долина. Горња Раља је управо варошица, и њене се куће пружају с обе стране друма, од жељезничке станице па на југ идући ка Ропочеву.

¹⁹ P. Skok: o. c. str. 9.